

**МОТИВУЮЧЕ ДО ДЕМОКАТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА
НАВЧАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ:
НАСТІЛЬНА ГРА З ПАРТИЦИПАТИВНИМ ТЛОМ «ШКОЛА «ДІЯ»**

Гриньова М.В.

Україна, м. Одеса, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської
обласної ради»

Концепція Нової української школи, декларуючи ціннісний підхід до виховання, ставить за одну із пріоритетних своїх цілей виховання сильних рис характеру та чеснот через наскрізний досвід й зазначає, що «усе життя Нової української школи буде організовано за моделлю поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей» [1, с. 19-20].

Сильні риси характеру слід розглядати як «позитивні складові особистості, які впливають на спосіб мислення, почуття та поведінку» [2]. В основі класифікації сильних рис характеру та чеснот VIA Character, яка стала результатом багаторічного міжнародного дослідження характеру людини під керівництвом вчених К. Петерсона і М. Селігмана, покладені 24 сили характеру, що є базовими для здатності людини «ефективніше справлятися з проблемними ситуаціями, поглиблювати та вдосконалювати стосунки, поліпшувати загальне самопочуття» [3]. Серед шести категорій, на які дослідники поділяють ці чесноти, виокремлюється справедливість, тобто громадянські якості, що лежать в основі здорового та продуктивного життя спільноти:

- *здатність до командної роботи*: здатність працювати в команді та бути відданим їй, готовність вносити свою частку в роботу групи;
- *справедливість*: здатність сприймати всіх людей однаково відповідно до уявлень про чесність і справедливість, не дозволяти особистим почуттям

формувати упереджене ставлення до інших, надавати кожному однакові справедливі шанси;

- *лідерство*: здатність заохочувати групу, до якої ти належиш, досягати спільних результатів, і при цьому підтримувати з групою гарні стосунки, організовувати групові активності та брати в них участь [2].

Опис у вищезазначеній класифікації сильних рис характеру лідерства дає підстави нам стверджувати про те, що мова іде про *демократичний стиль лідерства*, який у відповідності до концепції емоційного лідерства передбачає поцінування лідером думки послідовників та сприяння виникненню відчуття належності і прихильності за допомогою особистого внеску [3, с. 73].

Враховуючи позицію розробників концепції емоційного лідерства Д. Гоулмана, Р. Бояціса та Е. Маккі про те, що підлітковий та юнацький вік є найбільш сприятливим для навчання таким ефективним лідерським якостям, як самоконтроль, прагнення до перемоги, співробітництво та вміння переконувати [3, с. 121], у нашому дослідженні ми зосередимо увагу на значенні навчання учнівської молоді засобами настільних ігор з партисипативним тлом у розвитку їхньої спроможності до демократичного лідерства у щоденній шкільній практиці.

Безперечним є той факт, що однією із ключових цінностей демократичного лідерства є *участь* або *партисипація*, яка, означає «бути задіяним у чомусь, вирішувати поставлені завдання та розділяти або брати на себе відповідальність» [4, с. 11]. Партисипація передбачає довірливі, партнерські стосунки між лідером та послідовниками, тобто вміння лідера модерувати та фасилітувати групові активності, делегувати повноваження і спроможність послідовників брати на себе відповідальність та бути командними гравцями.

Звертаючись до праці Р. Танненбаума та В. Шмідта «Як обрати стиль лідерства», можемо виокремити три групи ключових чинників, які

визначатимуть спроможність учнівської спільноти до демократичного лідерства:

- *чинники, що діють на лідера учнівської спільноти* (система цінностей, довіра до послідовників, власні лідерські схильності, відчуття безпеки в умовах невизначеності);
- *чинники, що діють на послідовників, тобто на учнівську спільноту* (високі потреби в незалежності, готовність взяти відповідальність за прийняття рішень, відносно висока толерантність до невизначеності, зацікавленість в проблемі, розуміння і солідарність із завданням, наявність відповідних знань та досвіду для розв'язання проблеми, навички участі у прийнятті рішень);
- *чинники, що діють на ситуацію* (цінності та традиції спільноти, групова ефективність, проблема як така, брак часу) [5, с. 31-46].

Вищезазначені чинники можуть одночасно бути як сприятливими, так і обмежувальними по відношенню до демократичного лідерства в учнівській спільноті, в залежності від того, наскільки у школі розвинута культура демократії загалом, та партисипативні практики в учнівській спільноті зокрема. Так, опитування учнівської молоді та педагогів, які проводилися в рамках діяльності Одеської обласної школи громадянської партисипації дітей та дорослих «УСі В ДІІ!» КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», свідчать про наявність в багатьох закладах загальної середньої освіти Одеської області проблеми імітації та формалізму у щоденній практиці задекларованих Концепцією Нової української школи поваги до прав людини та демократії. Одним із шляхів сприяння вирішенню цієї проблеми ми вбачаємо у цілеспрямованому навчанні до демократичного лідерства учнівської молоді, зокрема із застосуванням ігрової технології, яку «небезпідставно відносять до одних із поліфункціональних засобів формування лідерства у суспільстві» [6, с. 94]. В цьому контексті великої ваги набувають ігри, що моделюють наближені до реальності ситуації, проживаючи які, в учнівства розвиваються якості,

притаманні демократичному лідеру. До таких ігор можна віднести настільні ігри з партисипативним тлом.

У нашому дослідженні ми розглядатимемо *настільні ігри з партисипативним тлом* як настільні ігри, в основу яких закладені релевантні ситуації, що потребують колективного розв'язання, та такі, що характеризуються закладеним у них принципом розвитку навичок участі у прийнятті рішень.

Характеристиками настільних ігор з партисипативним тлом, як і організаційно-діяльнісних ігор, є:

- моделювання ігрової ситуації з урахуванням реального знання проблеми;
- умовність і різноманіття ігрових ролей та їх взаємодія з урахуванням особистих інтересів учасників гри;
- наявність спільної діяльності для досягнення спільної мети;
- запрограмована альтернативність вирішення завдань відповідно до поставленої мети;
- регулювання емоційної напруги в учасників гри спеціальними агротехнічними засобами;
- спільне опрацювання рішень гравцями [6, с. 95].

Особливою ознакою настільних ігор з партисипативним тлом є змагальний елемент, який посилює протиріччя між необхідністю бути включеним у спільну діяльність на спільну користь і прагненням в умовах конкуренції до самоефективності. Це дає можливість учасникам гри одночасно відпрацювати два напрямки лідерства: лідер самому собі та лідер для інших [3, с. 56-57].

Враховуючи, що найбільш вдалою ігровою ситуацією, сприятливою для розвитку здатності учнівської молоді до демократичного лідерства, є моделювання діяльності учнівського самоврядування, нами була розроблена настільна гра з партисипативним тлом «Школа «ДіЯ».

Метою гри «Школа «ДіЯ» є розвиток мотивації учнів до проактивної позиції у життєдіяльності школи та громади й спроможності відповідально реалізовувати свої права та обов'язки через активізацію поінформованої та усвідомленої участі в співуправлінні школою на основі демократичних принципів прийняття рішень. Завдання гри полягають у досягненні таких навчальних цілей:

- *поглиблення знань* про права дитини, бюджет та учнівське самоврядування, його сфери впливу, функції та принципи діяльності;
- *розвиток навичок/умінь* критичного аналізу інформації, конструктивної взаємодії під час виконання спільного завдання, аргументування власної позиції, розгляду питань з інших позицій, ведення обговорень і дискусій, спільного розуміння проблеми, створення значущих сенсів, прийняття обґрунтованих рішень, мирного вирішення конфліктних ситуацій;
- *розвиток ціннісного ставлення* до прав дитини, демократії, партисипації, партнерства, соціальної відповідальності та свідомого вибору під час прийняття рішень.

За легендою гри, головний орган учнівського самоврядування школи «ДіЯ» – Кабінет Міністрів учнівської спільноти школи «ДіЯ», – складається із п'яти міністерств та приймає важливі рішення, що стосуються різних сфер шкільного життя учнів, та в партнерстві з вчителями, батьками і місцевою владою реалізує партисипативні ініціативи. Для реалізації своїх ініціатив Кабінет Міністрів має у своєму розпорядженні певні ресурси, виражені у грошовій одиниці «дія». П'ять із шести учасників гри виконуватимуть роль міністрів одного із міністерств, а один – Прем'єр-міністра. Кожне міністерство має певні пріоритети для своєї діяльності, які пов'язані з різними аспектами участі учнівства у життєдіяльності школи. За умовами гри Кабінет Міністрів працює 4 чверті, тобто протягом 1 навчального року. 1 чверть дорівнює 1 колу у грі. Протягом 1 кола учасники по черзі кидають кубик 1 раз та діють відповідно до ситуації, яка визначається подієвою карткою. Останні

містять ряд релевантних для учнівського самоврядування проблемних ситуацій щодо реалізації певних прав та інтересів учнівства у школі, вирішення яких потребує спільного обговорення та прийняття рішень усіма гравцями. По завершенню навчального року, тобто чотирьох ігрових кіл, визначається найбільш ефективне міністерство: перемагає те міністерство, яке набирає найбільше коштів для здійснення своєї діяльності. Якщо у грі беруть участь одночасно декілька ігрових команд, то визначається команда-переможець, а саме найефективніший Кабінет Міністрів учнівської спільноти мережі шкіл «ДіЯ».

Механіка гри передбачає можливість її проведення учнівською молоддю автономно від учителя, однак якщо гру модерує вчитель, то в ході гри він має виконувати функцію фасилітатора, а по завершенню гри для рефлексії навчального ефекту бажано провести дебрифінг.

В 2020 році гра була протестована учасниками Одеської обласної школи громадянської партисипації дітей та дорослих «УСі В Дії» - лідерами учнівського самоврядування та педагогами-менторами їхньої діяльності. За результатами тестування можемо стверджувати про високий потенціал навчальної гри щодо мобілізації якостей, необхідних для демократичного лідерства (табл 1.) [3, с. 56-57] .

Таблиця 1

Лідерські якості

Особисті навички	Соціальні навички
<i>Самосвідомість:</i> - емоційна самосвідомість - точна самосвідомість - упевненість у собі	<i>Соціальна свідомість:</i> - емпатія - відчуття організації - служіння
<i>Самокерування:</i> - емоційний самоконтроль - відкритість - уміння пристосовуватись - цілеспрямованість	<i>Керування взаєминами:</i> - натхненне лідерство - вплив - розвиток інших - каталізатор змін

- оптимізм	- врегулювання конфліктів - налагодження зв'язків - командна робота і співпраця
------------	---

Отже, з огляду на потребу в оновленні підходів щодо здійснення мотивуючого до демократичного лідерства навчання в школі, використання настільних ігор з партисипативним тлом поряд із імітаційними та симуляційними іграми у практиці роботи з учнівською молоддю може розглядатися як дієвий інструмент формування лідерської позиції та лідерських якостей в учнівства. І однією із ключових переваг такої технології ми вбачаємо в тому, що під час гри учасники можуть стати командою, потенційно готовою до виконання функцій лідерів учнівського самоврядування у школі.

Література:

1. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Наука про характер // Empatia.pro: веб-сайт. URL: <https://www.empatia.pro/nauka-pro-harakter/>
3. Гоулман Д., Бояціс Р., Маккі Е. Емоційний інтелект лідера / пер. з. англ. В. Глінка. Київ: Наш формат, 2020. 288 с.
4. Скажи своє слово! Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/332/UEY.pdf>
5. Танненбаум Р., Шмідт В. Як обрати стиль лідерства / пер. з. англ. Г. Прудкової. Київ: КНИГОЛАВ, 2017. 72 с.
6. Балахтар В., Танасійчук В. Формування лідерської позиції особистості фахівця соціальних служб: спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання (фахівців соціальних служб) в системі післядипломної освіти. Київ: Талком, 2020. 255 с.